

**ევროს ინსტიტუციონალიზაცია და
აფხაზეთის საკითხი**

**Institutionalization of the European Union
and the Abkhazia Issue:
Discussion in International Resolutions**

ომარ არდაშელია

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი

Omar Ardashelia
Sokhumi State University
Georgia, Tbilisi

ABSTRACT

In the context of international involvement in the Abkhazia conflict, the most active participants are representatives from the OSCE and the UN. From September 27, 1993, throughout the 1990s and into the 2010s, negotiations between the conflicting parties of Abkhazia and Georgia have been facilitated by the United Nations and the Organization for Security and Cooperation in Europe.

The primary focus of these negotiations revolves around the human factor, particularly the repatriation of internally displaced persons from conflict-affected regions, which is intricately tied to the determination of the political status of the designated territories.

This report examines the resolutions of the United Nations and the OSCE about the post-war Abkhazia of 1992-1993 and the peaceful settlement of the conflict. The institutionalization of the OSCE, which occurred concurrently with the Abkhazian war, played a significant role in bringing attention to the Abkhazian issue, as well as the subsequent problem of the Shida Kartli mountains, within international organizations. Resolutions and decisions made at summits place a prominent emphasis on human rights concerns, the return of civilians to Gali, and the protection of property rights for displaced individuals in the occupied region, among others. Notably, one of the UN resolutions addresses the right of return for displaced persons, including their descendants.

However, the question arises regarding the significance of these resolutions and decisions if their implementation has been consistently delayed. It is crucial to recognize that these resolutions demonstrate the efforts of the Organization for Security and Cooperation in Europe and the United Nations in resolving the Abkhazia conflict (as well as the situation in South Ossetia). Despite facing strong opposition from Russia

at the UN General Assembly and the Organization for Security and Cooperation in Europe during the research period from 1992 to 2021, the UN resolutions and OSCE summit decisions serve as a constant reminder to the international community that Abkhazia and the so-called South Ossetia (which actually refers to the Shida Kartli mountains) are integral parts of Georgia. These resolutions assert the rights of the indigenous people of these regions to return to their ancestral lands and waters. They affirm that the state of Georgia will never relinquish its land and water, where the ethnogenesis of the Georgian nation originated three thousand years ago and where the rich traditions of Georgian culture and statehood have developed over centuries.⁹

საკვანძო სიტყვები: აფხაზეთის საკითხი საერთაშორისო რეზოლუციებში, გაეროსა და ეუთოს პოზიცია აფხაზეთის კონფლიქტის მოგვარების საკითხში.

Keywords: The issue of Abkhazia in international resolutions, The position of the United Nations and the OSCE in the issue of resolving the conflict in Abkhazia.

XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან XXI საუკუნის 10-იანი წლების ჩათვლით აფხაზეთის კონფლიქტის დარეგულირება მიმდინარეობს გაეროსა და ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის (ეუთოს) ჩართულობით. მიუხედავად იმისა, რომ გაეროს მონაწილეობა გაცილებით მაღალი იყო პრობლემის მოგვარების საკითხში, ეუთომ უმნიშვნელოვანესი რეზოლუციები და გადაწყვეტილებები მიიღო საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობის, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის თვალსაზრისით.

ჩვენი კვლევის მიზანია, აჩვენოს ინსტიტუციურად XX საუკუნის 90-იანი წლებში ჩამოყალიბებული ეუთოს ჩართულობა აფხაზეთის კონფლიქტის მოგვარების საკითხში, მაშინ, როდესაც ის პირდაპირ არ მონაწილეობდა აფხაზეთის სადამკვირვებლო მისიაში. როგორც გაეროს, ასევე ეუთოს მთავარი თემა იყო და არის კონფლიქტის რეგონებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა – დევნილთა დაბრუნების დაკავშირება/მიზმა საქართველოს სეპარატისტული ტერიტორიების პოლიტიკური სტატუსის განსაზღვრასთან (Conciliation Resources 2009: 13). საგულისხმოა, რომ ეუთოს ინსტიტუციონალიზაციის საკითხი და მისი ავტორიტეტის გაფართოება კონფლიქტების მოგვარების საკითხში დროში დაემთხვა აფხაზეთის ომის შემდგომი ვითარების დარეგულირების პერიოდს.

ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია (ეუთო) გაეროსთან ერთად მნიშვნელოვანი საერთაშორისო მექანიზმია კონფლიქტების მოგვარების, უსაფრთხოებისა და მშვიდობის დამყარების საკითხებში. ეუთოს ისტორია სათავეს იღებს 1970-იანი წლების დასაწყისში მსოფლიოში არსებული პოლიტიკური დამაბულობის ფაზაში, როდესაც მუშაობა დაიწყო ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის შესახებ სპეციალურმა კონფერენციამ (CSCE). კონფერენცია შეიქმნა, რათა

მომსახურებოდა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის დიალოგისა და მოლაპარაკებებისთვის საჭირო მრავალმხრივ ფორუმს. ორი წლის განმავლობაში ჰელსინკსა და ჟენევაში შეხვედრისას კონფერენციამ მიაღწია შეთანხმებას ჰელსინკის საბოლოო აქტზე, რომელსაც ხელი მოეწერა 1975 წლის 1 აგვისტოს (OSCE History).

ეს დოკუმენტი უამრავ ძირითად ვალდებულებას შეიცავდა პოლიტიკურ-სამხედრო, ეკონომიკურ, გარემოსდაცვით და ადამიანის უფლებების საკითხებზე, რომლებიც ე. წ. „ჰელსინკის პროცესში“ ცენტრალური საკითხი გახდა. მან ასევე დაადგინა ათი ფუნდამენტური პრინციპი („დეკალოგი“ – the ‘Decalogue’ = განსაზღვრება), რომელიც არეგულირებს სახელმწიფოების ქცევას როგორც მათი მოქალაქეების, ისე ერთმანეთის მიმართ. 1990 წლამდე CSCE ძირითადად ფუნქციონირებდა როგორც შეხვედრებისა და კონფერენციების სერია, რომელიც ეფუძნებოდა და აფართოებდა მონაწილე სახელმწიფოების ვალდებულებებს, პერიოდულად განიხილავდა მათ შესრულებას. თუმცა ცივი ომის დასრულების შემდეგ, 1990 წლის ნოემბერში, პარიზის სამიტმა CSCE ახალი რეალობის წინაშე დააყენა. პარიზის ქარტიაში ახალი ევროპისთვის CSCE-ს მოუწოდეს შეესრულებინა თავისი როლი ევროპაში მიმდინარე ისტორიული ცვლილებების მართვაში და პასუხი გაეცა ცივი ომის შემდგომი პერიოდის ახალ გამოწვევებზე. ამან გამოიწვია კონფერენციის ინსტიტუციონალიზაცია, ანუ მუდმივი ინსტიტუტების ჩამოყალიბება და მისი ოპერატიული შესაძლებლობების გაზრდა. პარიზის ქარტიაში ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის შესახებ კონფერენციის მონაწილე სახელმწიფოებმა და მთავრობების მეთაურებმა სპეციალურად მოითხოვეს CSCE-ს საპარლამენტო ასამბლეის შექმნა (OSCE History).

1991 წლის აპრილში, ესპანეთის პარლამენტის მოწვევით, მადრიდში შეიკრიბნენ ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის კონფერენციის ყველა მონაწილე სახელმწიფოს მაღალი დონის საპარლამენტო ლიდერები, რათა შეექმნათ CSCE-ს საპარლამენტო ასამბლეა, როგორც ამას მათი შესაბამისი სახელმწიფოებისა და მთავრობის მეთაურები ითხოვდნენ. შეხვედრის შედეგი იყო მადრიდის დეკლარაცია, რომელშიც ჩამოყალიბებულია ასამბლეის მუშაობის ძირითადი წესები, სამუშაო მეთოდები, მანდატი და ხმების განაწილება. 1991 წელს ბერლინის სხდომაზე CSCE-ს მინისტრთა საბჭო მიესალმა საპარლამენტო ასამბლეის შექმნას და განაცხადა, რომ მინისტრები მოუთმენლად ელიან საპარლამენტო ასამბლეის შეხედულებების „კოლექტიურ გამოხატვას“ ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის, ასევე CSCE-ს მომავალი განვითარების შესახებ. 1992 წლის ივლისში ბუდაპეშტში გაიმართა საპარლამენტო ასამბლეის პირველი ოფიციალური სესია. ასამბლეამ გადაწყვიტა, მიეღო დანიის პარლამენტის მოწვევა კოპენჰაგენში საერთაშორისო სამდივნოს შექმნის შესახებ. 1994 წელს ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის შესახებ კონფერენციას (CSCE), გაფართოებული როლის გამო, ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია (OSCE//ევთო) ეწოდა (History and background of the CSCE/OSCE). ევთოს სამიტებმა ჰელსინკში (1992), ბუდაპეშტსა (1994) და სტამბოლში (1999) კიდევ

ერთხელ დაადასტურა მონაწილე სახელმწიფოების ინტერესი ეუთოს პროცესში პარლამენტარების აქტიური მონაწილეობის კუთხით და მოქმედ თავმჯდომარეს მჭიდრო კონტაქტების დამყარება დაავალა.

როგორც ვხედავთ, ეუთოს ინსტიტუციონალიზაცია დროში დაემთხვა აფხაზეთის კონფლიქტს და მომდევნო პერიოდს. მიუხედავად ამისა, ეუთომ პირველი დღეებიდანვე ყურადღება მიაქცია როგორც აფხაზეთში, ასევე ე.წ. სამხრეთ ოსეთში შექმნილ პრობლემებს და წამოიწყო კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარებისა და მოლაპარაკების ეტაპი. ეუთოს 1992 წლის ჰელსინკის დეკლარაცია რეალურად ამ ორგანიზაციის დამფუძნებელი აქტი იყო, მაგრამ მომდევნო – ბუდაპეშტისა და სტამბოლის დეკლარაციებში უკვე ასახულია საქართველოში არსებული კონფლიქტები და მათი მოგვარების მშვიდობის პერსპექტივები.

საერთაშორისო ურთიერთობების ცნობილი სპეციალისტის ლევან ალექსიძის აზრით, აფხაზეთში ქართველი მოსახლეობის ეთნიკური წმენდის საერთაშორისო დაგმობის საქმეში ეუთომ გადამწყვეტი როლი შეასრულა. ჯერ კიდევ 1994 წლის 24 მაისს გამოქვეყნდა გაეროს უშიშროების საბჭოს მიერ შექმნილი ექსპერტთა კომისიის მოხსენება, რომელშიც განმარტებული იყო ცნება „ეთნიკური წმენდა“, როგორც წინასწარგანზრახული პოლიტიკა, რომელიც მიზნად ისახავს ერთი ეთნიკური თუ რელიგიური ჯგუფის სასტიკი მოპყრობის ან ტერორის გზით განდევნას სხვა ეთნიკური თუ რელიგიური ჯგუფის მიერ გარკვეული გეოგრაფიული არიდან. ძირითადად, ეს ხდება ცრუ ნაციონალიზმის, ისტორიული წყენისა და შურისძიების მძლავრი მამოძრავებელი გრძნობის სახელით. ამ ქმედების ნამდვილი მიზანი ტერიტორიის ოკუპაცია და მისი გარკვეული ჯგუფებისაგან გაწმენდაა (UN Doc. S/1994/674, para.129, May 24, 1994).

იმავე, 1994 წლის 6 დეკემბრის ეუთოს ბუდაპეშტის სამიტმა აღიარა აფხაზეთში ჩატარებული ეთნოწმენდის ფაქტი (CSCE, BUDAPEST DOCUMENT 1994 TOWARDS A GENUINE PARTNERSHIP IN A NEW ERA). ბუდაპეშტის დოკუმენტს „ახალ ეპოქაში ჭეშმარიტი პარტნიორობისკენ“ უწოდეს და მან განიხილა მაშინდელი მსოფლიოს თითქმის ყველა კონფლიქტური რეგიონის პრობლემა, მათ შორის ცალკე თავი მიუძღვნა საქართველოში არსებულ კონფლიქტებს (CSCE, BUDAPEST DOCUMENT 1994. TOWARDS A GENUINE PARTNERSHIP IN A NEW ERA, BUDAPEST SUMMIT DECLARATION 1994: 7-8). საქართველოსადმი მიძღვნილი გადაწყვეტილებების პირველივე მუხლში ეუთო აცხადებს, რომ, მიუხედავად საქართველოში არსებული საგანგაშო ვითარებისა, სამიტის მონაწილე სახელმწიფოებმა კიდევ ერთხელ გამოხატეს მტკიცე მხარდაჭერა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მიმართ საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებში და ამ პრინციპების დაცვის საფუძველზე უნდა მოხდეს საქართველოში არსებული კონფლიქტების მოგვარება. დეკლარაციაში ასევე ხაზგასმულია, რომ კონფლიქტის მოგვარებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მრავალეთნიკური მოსახლეობის ინტერესები კონფლიქტურადგილებში (იქვე:7). ეუთომ დაგმო

1994 წლის 26 ნოემბერს აფხაზეთის თვითგამოცხადებული რესპუბლიკის მიერ მიღებული კონსტიტუცია, რომელსაც ცალმხრივი აქტი უწოდა და რომელიც ძირს უთხრის როგორც გაეროს, ასევე ეუთოს ძალისხმევას საქართველოში კონფლიქტურ მხარეებს შორის მოლაპარაკებების გზით მშვიდობიანი პოლიტიკური მოგვარების ხელშეწყობისთვის (იქვე: 7, მუხლი 2).

საგულისხმოა, რომ, ამ კონსტიტუციის მიხედვით, წამყვანი, აღმასრულებელი პრეზიდენტი და მასზე დაქვემდებარებული საკანონმდებლო ოპერაციები ტანდემში მართავდნენ ქვეყანას (ჰიუიტი 2012), რაც არღვევს სახელმწიფო სტრუქტურებს შორის ძალაუფლების გადანაწილებისა და დემოკრატიული განვითარების პრინციპებს.

ბუდაპეშტის სამიტის დეკლარაციის მე-2 მუხლით, ეუთოს წევრმა ქვეყნებმა გამოხატეს ღრმა შეშფოთება საქართველოში, კერძოდ აფხაზეთში, „ეთნიკური წმენდის“, ხალხის მასიური გამეფების გამო. დეკლარაცია ხაზგასმით ამბობს, რომ საცხოვრებელი ტერიტორიებიდან ძირითადად ქართველები იქნენ გამეფებული, ამ პროცესს თან ახლდა დიდი რაოდენობით უდანაშაულო მშვიდობიანი მოქალაქის დაღუპვა (იქვე).

ეუთო იმედს გამოთქვამდა, რომ გაერო-ს ეგიდით რუსეთის ფედერაციის, როგორც ფასილიტატორის, მიერ გატარებული იქნება ძალისხმევა და გააუმჯობესებენ არსებულ სიტუაციას აფხაზეთში, დაუშვებენ ლტოლვილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა საკუთარ სახლებში უსაფრთხოდ და ღირსეულად დაბრუნებას (იქვე). ეუთომ მოუწოდა კონფლიქტში მონაწილე მხარეებს, მკაცრად დაეცვათ ჩამოყალიბებული პრინციპები და რეკომენდაციები, ასევე გაეროს უშიშროების საბჭოს შესაბამის რეზოლუციებსა და მოლაპარაკებებში მიღწეული შეთანხმებები.

ეუთოს მხრიდან საქართველოში არსებული კონფლიქტების მიმართ გამოჩენილი განსაკუთრებული ყურადღება აისახა ბუდაპეშტის დეკლარაციის კიდევ ერთ მუხლში, რომლის მიხედვითაც, სამიტის მონაწილე სახელმწიფოები მიიჩნევენ, რომ შესაძლოა სასურველი იყოს და საჭირო დროს მოიწვიონ საერთაშორისო კონფერენციები ეუთოსა და გაეროს ეგიდით, ასევე, სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და დაინტერესებული სახელმწიფოების მონაწილეობით, რათა განიხილონ პროგრესი კონფლიქტების მოგვარებისა და განვითარების მიმართულებით, ასევე დემოკრატიული საზოგადოების განვითარების შესახებ საქართველოში (BUDAPEST SUMMIT DECLARATION 1994; 7, მუხლი 2).

არანაკლებ მნიშვნელოვანი იყო ეუთოს 1996 წლის 2-3 დეკემბრის ლისაბონის სამიტი და მისი დეკლარაცია, რომელმაც აფხაზეთში ეთნოწმენდის ფაქტი აღიარა. სამიტის დეკლარაციის მე-20 მუხლში ვკითხულობთ: „ჩვენ ვადასტურებთ ჩვენს უდიდეს მხარდაჭერას საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მიმართ მის საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებში. ჩვენ ვგმობთ აფხაზეთში „ეთნიკურ წმენდას“, რასაც მოჰყვა მასობრივი განადგურება და ძირითადად ქართველი მოსახლეობის იძულებით განდევნა. სეპარატისტთა დესტრუქციული ქმედებები, მათ შორის ლტოლვილთა

და დევნილთა დაბრუნების შეფერხება და არჩევნების ჩატარების გადაწყვეტილება აფხაზეთში და ცხინვალის რეგიონში/სამხრეთ ოსეთში ძირს უთხრის პოზიტიურ ძალისხმევას ამ კონფლიქტების პოლიტიკური დარეგულირების ხელშეწყობის მიზნით. ჩვენ დარწმუნებულები ვართ, რომ საერთაშორისო თანამეგობრობამ, განსაკუთრებით გაერომ და ეუთომ რუსეთის ფედერაციის, როგორც ფასილიტატორის, მონაწილეობით უნდა გააგრძელონ და აქტიური წვლილი შეიტანონ კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარების ძიებაში“ (LISBON DOCUMENT 1996: 8, მუხლი 20).

ბუდაპეშტისა და ლისაბონის სამიტებზე დევნილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა საკუთარ სახლებში დაბრუნებაზე საუბრის დროს, ეუთო და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები იმთავითვე გალის ქართული მოსახლეობის დაბრუნებაზე საუბრობენ და ეს რამდენიმე გადაწყვეტილებაშიც აისახა. სამწუხაროდ, ოჩამჩირის, სოხუმის, გულრიფშის, ტყვარჩელის, გუდაუთისა და გაგრის ქართველი მოსახლეობის დაბრუნების თემა დღემდე არ განიხილება. აფხაზეთის დევნილი მოსახლეობისადმი საერთაშორისო ორგანიზაციების ასეთმა დამოკიდებულებამ უცხოელ ექსპერტებსა და სპეციალისტებში ერთგვარი სტერეოტიპი გააჩინა – თითქოს აფხაზეთიდან მხოლოდ გალის მოსახლეობა იყოს გამოდევნილი.

აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის კონფლიქტებს შეეხო ეუთოს მომდევნო სამიტი, რომელიც 1999 წლის 17-18 ნოემბერს გაიმართა სტამბოლში. სამიტის მიერ მიღებული დოკუმენტი აღიარებს აფხაზეთში ჩატარებულ ეთნოწმენდის ფაქტს (ISTANBUL SUMMIT DECLARATION 1999: 46-55.).

სამიტმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა ევროპის მტკიცე მხარდაჭერა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მიმართ, რითაც ხაზი გაუსვა აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტების მოგვარების აუცილებლობას, განსაკუთრებით ამ რეგიონების პოლიტიკური სტატუსის განსაზღვრის გზით. წინა სამიტებთან შედარებით სტამბოლის სამიტის დეკლარაციამ მკაცრად დასვა საკითხი დევნილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა სწრაფი, უსაფრთხო და უპირობო დაბრუნების შესახებ, რათა ხელი შეუწყოს ამ კონფლიქტების მშვიდობიან მოგვარებას. გარდა ამისა, ეუთო მიესალმა სამიტის შეხვედრაზე მიღწეულ პროგრესს ქართულ-რუსულ მოლაპარაკებებში - საქართველოში რუსული სამხედრო ტექნიკის შემცირებაზე (ISTANBUL SUMMIT DECLARATION 1999, პარაგრაფი 15).

ეუთოს სტამბოლის დეკლარაციამ დაადასტურა გაეროს წამყვანი როლი და გააგრძელა მისი მხარდაჭერა აფხაზეთში (საქართველო) კონფლიქტის მოგვარებაში. სამიტის მონაწილეებმა ხაზგასმით აღნიშნეს, რომ არსებული ჩიხიდან გამოსავალი იყო მხოლოდ კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტა და მზადყოფნა გამოთქვეს ამ კუთხით ეუთოს ჩართულობის შესახებ. სამიტმა დაადასტურა ლისაბონის სამიტის დეკლარაციის მიერ აღიარებული „ეთნიკური წმენდის“ ფაქტი, რომელსაც მოჰყვა მოსახლეობის მასობრივი განადგურება და იძულებით განდევნა

აფხაზეთიდან (საქართველო). ამას დაემატა ძალადობრივი აქტები 1998 წლის მაისში გალის რაიონში დაბრუნებული მოსახლეობის მიმართ. სტამბოლის დეკლარაციამ მკაცრად დაგმო აღნიშნული ფაქტები და, აფხაზეთში არსებული არასტაბილური სიტუაციის გათვალისწინებით, გაეროს ურჩია, რომ 2000 წლის დასაწყისში გალის რაიონში გაეგზავნათ გაეროსა და ეუთოს ფაქტების დამდგენი კომისია, რომელიც შეაფასებდა ვითარებას, ხომ არ გაგრძელდა „ეთნიკური წმენდის“ შემთხვევები. დეკლარაციაში გამოთქმული იყო იმედი, რომ ასეთი მისია გაზრდიდა საერთაშორისო მხარდაჭერის საფუძველს დევნილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა უპირობო და უსაფრთხო დაბრუნებისთვის და ხელს შეუწყობდა რეგიონის ზოგად სტაბილურობას (იქვე, პარაგრაფი 17).

სამწუხაროდ, აღნიშნული კომისია არ შექმნილა, მაგრამ, ლევან ალექსიძის შეფასებით, ეუთოს დეკლარაციაში აფხაზეთში არსებული კონფლიქტისთვის ასეთი დიდი ყურადღების დათმობას და „ეთნიკური წმენდის“, სეპარატისტთა საშინელ დანაშაულთა კიდევ ერთხელ დაგმობას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა საერთაშორისო თანამეგობრობის ყურადღების მობილიზაციისათვის (ალექსიძე 2008: 35).

1998 წლის ნოემბერსა და 1999 წლის ოქტომბერში გალის მოსახლეობის მიმართ განხორციელებული ძალადობრივი აქტები და „ეთნიკური წმენდის“ ახალი ფაქტები დადასტურდა. სწორედ იმ პირობებში, როცა აფხაზეთიდან გამოძევებული იყო მისი ძირძველი მოსახლეობის 47 პროცენტი. 1999 წლის 3 ოქტომბერს აფხაზეთში ჩატარდა უკანონო რეფერენდუმი, რომლის საფუძველზე აფხაზეთის ე.წ. სახალხო კრებამ მიიღო სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აქტი, რომელიც არ იქნა აღიარებული არც ეუთოსა და არც გაეროს მიერ. სტამბოლის დეკლარაციამ მტკიცედ დაგმო და არალეგიტიმურად გამოაცხადა აფხაზეთის ე.წ. საპრეზიდენტო არჩევნები და რეფერენდუმი აფხაზეთში (საქართველოში), ხოლო გაეროს მოუწოდა, მოამზადოს დოკუმენტის პროექტი, რომელიც კონსტიტუციურ უფლებამოსილებას გაანაწილებდა საქართველოს ცენტრალურ ხელისუფლებასა და აფხაზეთის (საქართველო) ხელისუფლებას შორის. სტამბოლის შეხვედრის შედეგებიდან საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანესი იყო ეუთოს მხრიდან მიღებული „მტკიცე მხარდაჭერა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობისადმი“ „სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის საქართველოს შემადგენლობაში პოლიტიკური სტატუსის განსაზღვრის გზით“ (ISTANBUL SUMMIT DECLARATION 1999).

ეუთო თავის გადაწყვეტილებებში უფრო შორს წავიდა, როდესაც 2001 წლის 23 თებერვალს ვენაში გამართულმა საპარლამენტო ასამბლეამ მიიღო გადაწყვეტილება აფხაზეთის (საქართველო) თაობაზე, კონკრეტულად, ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის სპეციალური კომიტეტის დაარსების შესახებ. კომიტეტის დაარსების აუცილებლობა გამოწვეული იყო კონფლიქტის ზონაში ვითარების დამაბვით, არსებობდა კონფლიქტის განახლების რისკი, „იმ შემთხვევაში, თუ მრავალრიცხოვანი ლტოლვილები და იძულებით გადაადგილებული პირები არ მიიღებენ თავიანთი სახლებში უსაფრთხო და ღირსეული დაბრუნების შესაძლებლობას“

(აფხაზეთის ლაბირინთი 2000: 139-140). ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის სპეციალურ კომიტეტს მიენიჭა შემდეგი ვალდებულებები და უფლებამოსილებები: ხელი შეუწყოს კონფლიქტის მშვიდობიანი და სამართლიანი მოწესრიგებისათვის პოლიტიკური შესაძლებლობების გაფართოებას; ეუთოს პრინციპებისა და ვალდებულებების საფუძველზე, მხარი დაუჭიროს საქართველოში სტაბილურობასა და სახელმწიფოებრივ ერთიანობას, რეგიონში ეუთოს აქტიურ ყოფნას, შესთავაზოს რეკომენდაციები კონფლიქტის გადაჭრის პროცესში მონაწილე მხარეებს ამგვარი კონფლიქტების მომავალში თავიდან ასაცილებლად (იქვე).

ეუთოს ვენის ასამბლეამ გადაწყვიტა გამოეკვლია მიზეზები, რომელთა გამოც ძირითადი საერთაშორისო ორგანიზაციების, ასევე ეუთოსა და მისი საპარლამენტო ასამბლეის მიერ მიღებული მრავალრიცხოვანი რეზოლუციები არ შესრულდა. ასამბლეამ დაავალდებულა სპეციალური კომიტეტი მოხსენებები რეგულარულად წარედგინა თავისი საქმიანობის და რეგიონში სიტუაციის შესახებ, შეემუშავებინა შესაბამისი რეკომენდაციები და გაეგზავნა ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეაში. სამწუხაროდ, აფხაზურმა მხარემ არ ისურვა ეუთოს მიერ შექმნილ, სრულიად დამოუკიდებელ კომიტეტთან თანამშრომლობა, რაც აისახა კიდევ 2005 წლის ვაშინგტონის ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის მეთოთხმეტე ყოველწლიური სესიის რეზოლუციაში, რომელსაც ქვემოთ განვიხილავთ. მანამდე, 2001 წლის 3-4 დეკემბერს, ბუქარესტში გაიმართა ეუთოს მინისტრთა საბჭოს მეცხრე შეხვედრა, რომელმაც საქართველოსთან დაკავშირებით გააკეთა სპეციალური განცხადება და მიიღო №2 გადაწყვეტილება, რომლის თანახმადაც, მონაწილე ქვეყნები აცხადებდნენ მტკიცე ერთგულებას საქართველოს დამოუკიდებლობის, სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მხარდაჭერისადმი და კვლავ დაადასტურეს ეუთოს უმაღლესი დონის და მინისტრთა საბჭოს შეხვედრებზე საქართველოსთან დაკავშირებით ადრე მიღებული დოკუმენტები.

მინისტრიალი მიესალმა ე.წ. სამხრეთ ოსეთში სამშვიდობო ნაბიჯების გადადგმას და რუსეთის ძალისხმევას, რეგიონში მსუბუქი და ცეცხლსასროლი იარაღის შემცირების საქმეში, მაგრამ დაგმო აფხაზეთში 2001 წლის 11 ოქტომბერს გაეროს სამხედრო დამკვირვებელთა მისიის ვერტმფრენის ჩამოგდების ფაქტი. საბჭომ დაბეჯითებით მოუწოდა, კეთილსინდისიერად დაეცვათ ცეცხლის შეწყვეტასთან დაკავშირებით ყველა შეთანხმება, მათ შორის 1994 წლის 14 მაისის მოსკოვის შეთანხმება და აუცილებლად მიიჩნია კონსტრუქციული დიალოგის განახლება, რომელიც მიმართული იქნებოდა სრულმასშტაბიანი მოწესრიგების მისაღწევად, მათ შორის აფხაზეთის, როგორც სუვერენული წარმონაქმნის, პოლიტიკური სტატუსის განსაზღვრა საქართველოს შემადგენლობაში. გარდა ამისა, დოკუმენტში გამოთქმულია რწმენა, რომ უნდა შეიქმნას პირობები დევნილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა უსაფრთხო და ღირსეული დაბრუნებისათვის თავიანთ ადრინდელ საცხოვრებელ ადგილებში, რომლებიც იძულებულნი იყვნენ დაეტოვებინათ მასიური განადგურებისა და ძალადობრივი განდევნის შედეგად. დეკლარაციაში აღნიშნულია სტამბოლში მიღებული ვალდებულების შესრულებაში

მიიღწეული პროგრესი: რუსეთის ბაზის დახურვა ვაზიანში და გუდაუთიდან რუსეთის ბაზის სამხედრო ტექნიკის გატანა. ჩვენ ველოდებით სტამბოლში მიღებული ყველა ვალდებულებების შესრულებას – აღნიშნულია დოკუმენტში, რაც ითვალისწინებდა საქართველოსა და რუსეთს შორის მოლაპარაკებების განახლებას გუდაუთაში სამხედრო ბაზის დახურვასთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, მინისტერიალის მონაწილე ქვეყნებმა საქართველოდან რუსეთის სამხედრო ობიექტების გატანის მხარდასაჭერად ნებაყოფლობითი შენატანების ფონდი შექმნეს (Bucharest Ministerial Declaration 2001: 20-21), რაც დააჩქარებდა საქართველოდან რუსული სამხედრო ბაზების გაყვანას.

ეუთოს ინსტიტუციური განვითარების ამ ეტაპზე მინისტერიალის ასეთ მხარდაჭერას შეიძლება უპრეცედენტო ვულწოდოთ, რადგან ეს იყო ახალგაზრდა ქართული სახელმწიფოს უსაფრთხოების განმტკიცებისთვის გადადგმული გადაწყვეტი ნაბიჯები, მორიგი აგრესიის შემაკავებელი ერთგვარი ინსტრუმენტი, რაც რუსეთის ხელისუფლებას მიანიშნებდა, რომ საქართველო მის პირისპირ მარტო არ იყო.

ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის სესიების რეზოლუციებისა და გადაწყვეტილებების დღის წესრიგიდან საქართველოს, კერძოდ, აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის საკითხები არასოდეს გამქრალა, რასაც ადასტურებს ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის სესიების განცხადებები, გადაწყვეტილებები და რეზოლუციები. მიუხედავად ეუთოსა და საერთაშორისო ორგანიზაციების ასეთი ძალისხმევისა, რუსეთმა კიდევ უფრო მჭიდრო თანამშრომლობა დაიწყო აფხაზეთის სეპარატისტულ რეჟიმთან. 2005 წლის 12 იანვარს აფხაზეთში ჩატარდა საპრეზიდენტო არჩევნები და დეფაქტო პრეზიდენტად განმეორებით აირჩიეს სერგეი ბაგაფში, რომელიც ფაქტობრივად გალის მოსახლეობის ხმების საფუძველზე გახდა პრეზიდენტი. მისი პრეზიდენტობის დროს, 2005-2011 წლებში, თითქოს უნდა შემსუბუქებულიყო გალის მოსახლეობის მდგომარეობა და ცხოვრების პირობები, მაგრამ რეალურად პირიქით მოხდა.

2005 წლის 1-5 ივლისს ვაშინგტონში, კოლუმბიის ოლქში, გამართული ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის მეთოთხმეტე ყოველწლიური სესიის რეზოლუციის თანახმად, აფხაზეთში კონფლიქტის მშვიდობიანი მოწესრიგების მიმართულებით პროგრესი არ შეინიშნება, რაც მიუღებელია. ეუთო შეახსენებდა რუსეთის ფედერაციას ნაკისრ საერთაშორისო ვალდებულებებს, რომლის მიხედვით ხელი უნდა შეუწყოს და უზრუნველყოს დიალოგის გამართვა კონფლიქტის მხარეებს შორის. იმავე რეზოლუციაში აღნიშნულია, რომ კონფლიქტის დარეგულირებაში, ბოლო ოთხ წელიწადში, ერთი ნაბიჯით წინ წაწევაც კი ვერ მოხერხდა, ასევე, პროგრესი არ შეინიშნება სპეციალური კომიტეტის მუშაობაში, რამდენადაც აფხაზურ მხარეს არ აღმოაჩნდა პოლიტიკური მზადყოფნა, შეხვედროდა ეუთოს აფხაზეთის სპეციალური კომიტეტის წარმომადგენლებს, რაც ხელს უშლიდა კომიტეტს განეხორციელებინა დიალოგის მოწყობის მანდატი (Washington Declaration DC 2005: 20-21).

2005 წლის 6 დეკემბერს ლუბლიანაში გაიმართულ ეუთოს მინისტრიალის საბჭოს სხდომაზე მორიგი განცხადება გაკეთდა საქართველოში შექმნილი ვითარების შესახებ. მინისტრიალმა განცხადებით მოუწოდა მხარეებს აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში/სამხრეთ ოსეთში (საქართველო) სიტუაციის სტაბილიზაციის შეთანხმებული ღონისძიებების განხორციელებისაკენ, კერძოდ, კონფლიქტის ზონის დროული და სრული დემილიტარიზაციისკენ (Ljubljana Statement 2005: 1-2). საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან ეუთო იყო პირველი, რომლის მინისტრიალმა მხარი დაუჭირა გაეროს სამოქალაქო პოლიციის კონტინგენტის განლაგებას გალის რაიონში და მოუწოდა აფხაზურ მხარეს დათანხმებოდა მათ სწრაფ განლაგებას აფხაზეთში (იქვე). სამწუხაროდ, ეუთოს ეს ძალისხმევაგ მიუღებელი აღმოჩნდა აფხაზური მხარისთვის, რომელიც, ბუნებრივია, რუსეთის მხარდაჭერით სარგებლობდა.

აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის საკითხი სპეციალურად იქნა განხილული 2008 წლის 29 ივნისიდან 3 ივლისის ჩათვლით ასტანაში (ყაზახეთი) გამართულ ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის მეჩვიდმეტე ყოველწლიურ სესიაზე. ასტანის დეკლარაციის იმ ნაწილში, რომელიც ეხება საქართველოში უსაფრთხოების გარემოს შესახებ დადგენილებას, გამოთქმულია ღრმა შეშფოთება საქართველოს კონფლიქტის ზონებში მზარდი არასტაბილური მდგომარეობის შესახებ. ეუთო პირდაპირ მიუთითებდა, რომ ეს გამოწვეული იყო აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის რეგიონების სეპარატისტულ რეჟიმებთან რუსეთის ფედერაციის მთავრობის მიერ ოფიციალური კავშირების განმტკიცების და ცალმხრივი გადაწყვეტილებით აფხაზეთის რეგიონში დამატებითი სამხედრო პერსონალის გადაყვანის გამო (Astana Declaration 2008: 16, 2).

ეუთოს ასტანის დეკლარაციის რეზოლუცია პირდაპირ მიუთითებს იმ დარღვევებზე, რომელიც რუსეთმა განახორციელა აფხაზეთში. დეკლარაციაში ეუთო აღიარებს, რომ რუსეთის ფედერაციის მიერ რუსული პასპორტების გაცემა საქართველოს, კერძოდ, აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის რეგიონებში მაცხოვრებლებისთვის და რუსეთის მთავრობის მიერ ამ ადამიანებისთვის სამხედრო ძალით საკუთარი უფლებების დაცვის წართმევა წარმოადგენდა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის გამოწვევას (იქვე: 16, 3). ეუთოს დეკლარაციებიდან პირველად სწორედ ასტანის დეკლარაციაში არის პირდაპირ მითითებული, რომ რუსეთის მხრიდან ასეთ მოქმედებებს, უნებლიედ, შეიძლება შეიარაღებული კონფლიქტის ესკალაცია გამოეწვიოს რეგიონში. და ეს ხდება მაშინ, როცა საქართველოს მთავრობამ აფხაზეთს და სამხრეთ ოსეთს ფართო ავტონომია შესთავაზა სუვერენული ქართული სახელმწიფოს ფარგლებში (იქვე: 16, 6).

ეს იყო საგანგაშო სიგნალი მოახლოებული აგვისტოს ხუთდღიანი ომის წინ. მსგავსი სიგნალები ეუთოს გარდა სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდანაც მოდიოდა. ვფიქრობთ, მათ შორის ეუთო ყველაზე თანმიმდევრულ და პროგნოზირებად შეტყობინებებს უზავნიდა საერთაშორისო თანამეგობრობას და საქართველოს ხელისუფლებას. ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეამ ასტანის დეკლარაციით პირდაპირ მოუწოდა

რუსეთის ფედერაციის მთავრობას, თავი შეეკავებინა საქართველოს სეპარატისტული რეგიონების დე ფაქტო ხელისუფლებასთან ისეთი კონტაქტებისა და კავშირებისაგან, რაც ეჭვქვეშ დააყენებდა საქართველოს სუვერენიტეტს (იქვე: 16, 7). უფრო მეტიც, ეუთოს მიაჩნდა, რომ შექმნილ ვითარებაში არსებობდა შესაძლებლობა რეგიონში შეიარაღებული კონფლიქტის განახლებას საერთოევროპული მასშტაბით უსაფრთხოების გაუარესება მოჰყოლოდა (იქვე: 16, 5). აქედან გამომდინარე, ეუთო დაბეჯითებით მოუწოდებდა რუსეთის ფედერაციას, დამორჩილებოდა ეუთოს სტანდარტებს და საერთაშორისოდ აღიარებულ ნორმებს სხვა სახელმწიფოებთან ურთიერთობაში კონფლიქტების მოსაგვარებლად ძალის გამოყენების შესახებ (იქვე: 16, 8).

ფაქტობრივად, ასტანის დეკლარაცია იყო გაფრთხილება, საიდანაც კარგად ჩანს, მაშინდელი საერთაშორისო აქტორები რამდენად სწორად ხედავდნენ და გრძნობდნენ მოახლოებული ომის პერსპექტივას. თითქოს ეს ბუნებრივად მოსალოდნელიც უნდა ყოფილიყო მას შემდეგ, რაც 2008 წლის 17 თებერვალს კოსოვომ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა და დასავლეთის სახელმწიფოთა დიდმა ნაწილმა ის აღიარა. ეს სიგნალი იყო რუსეთისთვის, რათა საქართველოს წინააღმდეგ XX ს-ის 90-იანი წლების დასაწყისში დაწყებული მოქმედებები ახალ ეტაპზე გადაეყვანა. 2008 წლის 6 მარტს რუსეთი გამოვიდა დსთ-ს (დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის) 1996 წლის 19 იანვრის შეთანხმებიდან „აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში კონფლიქტის დარეგულირების შესახებ“ (Решение Совета... 1996), რომელიც კრძალავდა ამ ორგანიზაციის წევრ-სახელმწიფოთა სამხედრო, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ კავშირებს აფხაზეთის სეპარატისტულ ხელისუფლებასთან. შემდეგი ნაბიჯები რუსეთმა ერთმანეთის მიყოლებით გადადგა. 21 მარტს რუსეთის დუმამ მიიღო რეზოლუცია, რომელშიც მთავრობას მოუწოდა აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის აღიარებისა და იქ მცხოვრები რუსეთის მოქალაქეების დაცვისკენ (ბატაშვილი 2018: 5-6). 2008 წლის 16 აპრილიდან, რუსეთის პრეზიდენტის განკარგულებით, აფხაზეთის დეფაქტო ხელისუფლებასთან დაიწყო მჭიდრო ეკონომიკური, პოლიტიკური და სამხედრო თანამშრომლობა. ვითარების დამაბეზეს ხელი შეუწყო იმ ფაქტმაც, რომ 2008 წლის 20 აპრილს რუსეთის საჰაერო ძალებმა აფხაზეთის ტერიტორიაზე ჩამოაგდეს უპილოტო ქართული საფრენი აპარატი. ბუნებრივია, ეუთო და საერთაშორისო ორგანიზაციები ხვდებოდნენ, რუსეთის მომდევნო ნაბიჯები კონფლიქტის ესკალაციისკენ იქნებოდა მიმართული. თანაც რუსი დიპლომატები არც მალავდნენ კავშირს საქართველოში თავიანთ ქმედებებსა და კოსოვოს დამოუკიდებლობას შორის.

მიუხედავად ასეთი წინაპირობებისა, მაშინდელმა საერთაშორისო თანამეგობრობამ და საქართველოს ხელისუფლებამ ვერ შეძლეს რუსეთის აგრესიის თავიდან აცილება და აგვისტოს 5-დღიანი ომის შედეგები დღემდე საქართველოს გამოწვევად რჩება. შეუსრულებელია ევროკავშირის შუამავლობის საფუძველზე საფრანგეთის პრეზიდენტის – ნიკოლა სარკოზის მიერ მომზადებული გეგმა, რომელიც ექვს პრინციპს ეფუძნება. აგვისტოს ომის შემდეგ ეუთო აქტიურად ჩაერთო

ამ გეგმის განხორციელების პროცესში. 2008 წლის 19 აგვისტოს ეუთოს მუდმივმოქმედი საბჭოს №861 გადაწყვეტილებით, საქართველოში ასამდე გაიზარდა სამხედრო მონიტორინგის ოფიცერთა რაოდენობა სულ მცირე ექვსი კალენდარული თვის განმავლობაში (DECISION № 861: დანართი1).

2010 წლის 6-10 ივლისის ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის ოსლოს რეზოლუციით, ეუთომ დაგმო მეზობელი და მოსაზღვრე სახელმწიფოების ტერიტორიაზე მოლაპარაკებაში მონაწილე მხარეების სამშვიდობო ზომების გამოყენების ნაცვლად ეროვნული სამხედრო ძალების გამოყენების ფაქტები. მოუწოდა წევრ სახელმწიფოებს, დაიცვან გაერთიანებული ერების ქარტიისა და ჰელსინკის 1975 წლის საბოლოო აქტით გათვალისწინებული ნორმები და პრინციპები, გადახედონ ეროვნულ კანონმდებლობას, რომელიც უკავშირდება ძალის გამოყენებას, მათ შორის: სამხედრო დოქტრინებს, თავდაცვის შესახებ კანონებს და ა.შ. მოახდინონ გარკვეული ცვლილებებისა და შესწორებების შეტანა, რათა თავიდან აიცილონ უკანონო ძალის გამოყენება მეზობელი და მოსაზღვრე სახელმწიფოების ტერიტორიებზე (Oslo Declaration 2010: 35-36).

როგორც ვხედავთ, უაღრესად მნიშვნელოვანია ეუთოს ძალისხმევა აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტის მოგვარების საკითხში. მიუხედავად იმისა, რომ ეუთო ინსტიტუციურად სწორედ აფხაზეთის კონფლიქტის პერიოდში იწყებდა ჩამოყალიბებას, ამ საერთაშორისო გაერთიანებამ მოკლე ხანში აულო ალლო შექმნილ საერთაშორისო ვითარებას და ჩვენს ქვეყანას მრავალი სერიოზული გამოწვევის დაძლევაში დაეხმარა. მათ შორის უმთავრესია ჩვენი ქვეყნისთვის უკიდურესად დამაბულ და რთულ სიტუაციებში ქართული სახელმწიფოს ერთიანობის მხარდაჭერისა და ქართული სახელმწიფოებრიობის გადარჩენის საკითხი. ეუთოს რეზოლუციები გახდა ერთ-ერთი მთავარი ბერკეტი ჩვენს ქვეყანაში ხანგრძლივი მშვიდობის უზრუნველყოფისათვის საჭირო პირობების შექმნის გზაზე, თუმცა 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ რუსეთმა დაბლოკა ეუთოს მისია საქართველოს კონფლიქტურ რეგიონში. 2008 წლის 8 სექტემბრის ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმება ითვალისწინებდა ეუთოს დამკვირვებლების საქმიანობის გაგრძელებას სამხრეთ ოსეთში, როგორც ეს აგვისტოს ომამდე იყო, მათ მანდატში შემდგომი კორექტივების შეტანის შესაძლებლობით. იმავე წლის დეკემბერში ეუთოს თავმჯდომარე ქვეყანა ფინეთი შეეცადა წამოეყენებინა საქართველოს კონფლიქტურ რეგიონებში მანდატის გაგრძელების წინადადება, თუმცა რუსეთმა ეს წინადადება დაბლოკა. „საქართველოში ეუთოს დარჩენის შესახებ კონსენსუსი მიღწეული ჯერ არ არის. ძალიან ვწუხვარ ამ სიტუაციის გამო,“ – განაცხადა ეუთოს მოქმედმა თავმჯდომარემ, ფინეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ალექსანდრე სტუმბმა 22 დეკემბერს, – ფინეთი ბევრს ეცადა სიტუაციის მოგვარებას. ეუთოს ჯერ კიდევ ბევრი სამუშაო აქვს რეგიონში. მიუხედავად დღეს არსებული სიტუაციისა, ვიმედოვნებ, რომ მოლაპარაკებები საქართველოში ეუთოს შემდგომ საქმიანობაზე მომავალ წელს გაგრძელდება“. მოსკოვის სურვილი იყო, რომ ახალ მანდატში ასახულიყო ის „ახალი რეალობები“, რომლებიც რეგიონში აგვისტოს ომის შემდეგ წარმოიშვა, კერძოდ, რუსეთის მიერ სეპარატისტული რეგიონების

დამოუკიდებლობის აღიარება. თუმცა თბილისის განცხადებით ეს „წითელი ხაზების“ გადაკვეთის ტოლფასი იქნებოდა. საქართველოს მაშინდელმა ელჩმა ეუთოში ვიქტორ დოლიძემ განაცხადა, რომ რუსეთმა მისიის მანდატის სამთვიან ტექნიკურ გაგრძელებასაც კი არ დაუჭირა მხარი. ამის შემდეგ მისიამ განაგრძო საქმიანობა 20 დამკვირვებლით, რომელთაც 30 ივნისამდე სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციული საზღვრის მიმდებარე ტერიტორიებზე სიტუაციის მონიტორინგის მანდატი გააჩნდათ.

2009 წლის 13 მაისს ეუთოს თავმჯდომარე ქვეყანამ საბერძნეთმა წამოაყენა წინადადება ორგანიზაციის დამკვირვებლების საქართველოში დატოვების თაობაზე, რომელთაც სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციულ საზღვარზე თავისუფალი გადაადგილების უფლება ექნებოდათ. სამწუხაროდ, რუსეთმა ეს წინადადებაც უარყო. რუსეთის მიერ შესწორებულ ვერსიაში, სეპარატისტულ რეგიონში დამკვირვებლების გადაადგილებაზე დე ფაქტო ხელისუფლების თანხმობა იყო საჭირო. თანაც რუსეთის ელჩმა ეუთოში ანვარ აზიმოვმა „იტარ-ტასს“ განუცხადა, რომ საბერძნეთის ინიციატივა არ ითვალისწინებს ახალ რეალობებს, რომელიც აგვისტოს ომის შემდეგ შეიქმნა. ბუნებრივია, მას მხედველობაში ჰქონდა რუსეთის მიერ აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარება. საგულისხმოა, რომ ეუთოს წევრი სახელმწიფოების უმეტესობა საბერძნეთის ინიციატივის მომხრე იყო. ყველა წევრმა სახელმწიფომ მხარი დაუჭირა საბერძნეთის ინიციატივას, გარდა ყაზახეთისა და ბელარუსისა, რომლებმაც თავი შეიკავეს, თუმცა წინააღმდეგობაც არ გამოუხატავთ. მიუხედავად, ეუთოს თავმჯდომარე ქვეყნის – საბერძნეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის დორა ბაკოიანისის განცხადებისა, რომ მისი ქვეყანა მზადაა იმუშაოს საქართველოში, რათა უზრუნველყოს ეუთოს „მნიშვნელოვანი“ როლის შესრულება, 2009 წლის 30 ივნისს ეუთოს სადამკვირვებლო მისია კონფლიქტის რეგიონში დაიხურა.

2009 წლის შემდეგ ეუთოს ვერც ერთმა თავმჯდომარე ქვეყანამ ვერ შეძლო ეუთოს სრულფასოვანი მისიის დაბრუნება საქართველოში. განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩეოდა საბერძნეთი, თუმცა რუსეთი არც მის მიერ შეთავაზებული სტატუსნეიტრალური მისიის ამოქმედების იდეას დათანხმდა. საქართველოში ეუთოს საქმიანობის დაბლოკვის შესაძლებლობა რუსეთს ეძლევა ეუთოში დამკვიდრებულმა კონსენსუსის პრინციპით, რომლის თანახმად, ამა თუ იმ საკითხის ჩასაგდებად 57 წევრი სახელმწიფოდან ერთის უარიც საკმარისია.

მიუხედავად შექმნილი ვითარებისა, ეუთოს არ შეუწყვეტია საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობისთვის მხარდაჭერა. მაგალითად, 2020 წლის 3 სექტემბერს, ეუთოს მუდმივი საბჭოს შეხვედაზე, საქართველოს ინიციატივით, 2008 წელს რუსეთის მიერ საქართველოს წინააღმდეგ ფართომასშტაბიანი სამხედრო აგრესიის წამოწყებისა და საქართველოს აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონების ოკუპაციის შესახებ იმსჯელებს. ეუთოში საქართველოს მუდმივმა წარმომადგენელმა ქეთევან ციხელაშვილმა დელეგაციების წინაშე გამოსვლისას აღნიშნა, რომ აგვისტოს ომიდან 12 წლის შემდეგ რუსეთის

ფედერაცია ისევ არ ასრულებს 2008 წლის 12 აგვისტოს ევროკავშირის შუამავლობით დადებულ ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმებას, უფრო მეტიც, აძლიერებს ოკუპირებული რეგიონების მილიტარიზაციას, რათა მოახდინოს აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ფაქტობრივი ანექსია. რუსეთმა COVID-19-ის პანდემიის ფონზეც კი არ შეწყვიტა პროვოკაციული ქმედებები და აქტიურად გამოიყენა ჰიბრიდული ომის ინსტრუმენტები საქართველოს წინააღმდეგ. საქართველოს ამ განცხადებების პასუხად, 2020 წლის 3-4 დეკემბერს ალბანეთის დედაქალაქ ტირანაში გამართულ ეუთოს 27-ე მინისტრიალზე საქართველოს მეგობართა ჯგუფმა – ბულგარეთი, კანადა, ჩეხეთი, ესტონეთი, ფინეთი, ირლანდია, ლატვია, ლიეტუვა, ნორვეგია, პოლონეთი, რუმინეთი, შვედეთი, უკრაინა, გაერთიანებული სამეფო, აშშ – საქართველოს მხარდაჭერი განცხადება გააკეთეს, რომლითაც კიდევ ერთხელ დაადასტურეს საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებში საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის სრული მხარდაჭერა და მოუწოდეს რუსეთის ფედერაციას, დაუყოვნებლივ შეასრულოს 2008 წლის 12 აგვისტოს ევროკავშირის შუამავლობით გაფორმებული ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმების ფარგლებში ნაკისრი მკაფიო ვალდებულება და გაიყვანოს თავისი ძალები კონფლიქტის დაწყებამდე არსებულ პოზიციებზე (Tirana Ministerial statement 2020).

2020 წლის 5 დეკემბერს, სლოვაკეთის (ივან კორჩოკი), ალბანეთის (ედი რამა), შვედეთის (ენ ლინდე), პოლონეთისა (ზბიგნევ რაუმმა) და ჩრდილოეთ მაკედონიის (ნიკოლა დიმიტროვი) საგარეო საქმეთა მინისტრებმა, რომლებიც ეუთოს წინა, ამჟამინდელ და მომავალ თავმჯდომარეებს წარმოადგენდნენ, 27-ე მინისტრიალის შემდეგ გამოაქვეყნეს ერთობლივი განცხადება, რომელშიც შეშფოთება გამოხატეს საქართველოში, კერძოდ, აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის რეგიონებში, ადამიანის უფლებების მდგომარეობის გაუარესების გამო. „ხუთმა საგარეო საქმეთა მინისტრმა კიდევ ერთხელ გამოხატა საქართველოს დამოუკიდებლობის, სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მხარდაჭერა მის საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებში“ (Statement of the five ministers of the OSCE 2020).

ცხადია, შიდა ქართლის მთიანეთში ეუთოს მისიის მონიტორინგის გაგრძელება გაზრდიდა საერთაშორისო თანამეგობრობის ინფორმირებულობას საქართველოს ორივე ოკუპირებულ რეგიონში არსებულ ვითარებაზე, განსაკუთრებით ადამიანის უფლებათა დაცვის, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების გადარჩენის, ქართული ენის სწავლებისა და სხვა ფუნდამენტალურ უფლებათა დარღვევების შესახებ. საქართველოს სახელმწიფო საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერით შეძლებდა რუსეთის მიერ განხორციელებული მცოცავი ოკუპაციის პრევენციას, შესაბამისად, კონფლიქტის რეგიონში მცხოვრებ ადამიანებს ექნებოდათ სიცოცხლის უსაფრთხოების მეტი გარანტიები და დაცულობა. მიუხედავად ამისა, შექმნილ ვითარებაში ეუთოს რეზოლუციები და განცხადებები მნიშვნელოვანი საერთაშორისო მხარდაჭერაა რუსეთის აგრესიული პოლიტიკის შესაკავებლად. 2018 წელს საქართველოს პარლამენტის წევრმა, ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის პრეზიდენტმა გიორგი წერეთელმა

ავსტრიის დედაქალაქში ეუთოს მუდმივმოქმედ საბჭოში სიტყვით გამოსვლისას განაცხადა: „როგორც ქართველს, შემძლია დავადასტურო ეუთოს მისიის როლის განსაკუთრებული მნიშვნელობა, რომელიც, სამწუხაროდ, ჩემს ქვეყანაში დაიხურა სწორედ იმ პერიოდში, როდესაც მოუგვარებელი კონფლიქტის გამოვითარება საგრძნობლად დამაბული იყო. ეუთოს მისიის აღდგენას ჩემს ქვეყანაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან მას შეუძლია ქმედითი დახმარება აღმოუჩინოს როგორც დაზარალებულ მოსახლეობას, ასევე მთლიანად ქვეყანას“ (წერეთელი 2018).

ბუნებრივია, ეუთოს (და არა მარტო ეუთოს) რეზოლუციების, გადაწყვეტილებებისა და განცხადებების შესრულება დროში უსასრულოდ გაჭიანურდა, მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ ამ რეზოლუციებში ღიად ჩანს ეუთოსა და საერთაშორისო თანამეგობრობის ძალისხმევა აფხაზეთისა და ე. წ. სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტის მოგვარების საკითხში. რომ არა ეს ბერკეტები, საქართველოს სახელმწიფო დღეს ვერ იარსებებდა, ან გაცილებით მეტი პრობლემები ექნებოდა. ამ სამართლებრივი მექანიზმებით საქართველო მუდმივად ახსენებს საერთაშორისო თანამეგობრობას აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის რეგიონების მკვიდრი მოსახლეობის უფლებების შესახებ – დაუბრუნდნენ მშობლიურ მხარეს, რომ საქართველოს სახელმწიფო არასოდეს იტყვის უარს საკუთარ მიწა-წყალზე, სადაც სამი ათასი წლის წინ დაიწყო ქართველი ერის ეთნოგენეზი, სადაც ჩამოყალიბდა ქართული კულტურისა და ქართული სახელმწიფოებრიობის მრავალსაუკუნოვანი ტრადიცია.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

- ალექსიძე 2008: ალექსიძე ლ., აფხაზეთში ქართველი მოსახლეობის ეთნიკური წმენდის საერთაშორისო დაგმობის საქმეში ეუთოს გადამწყვეტი როლის შესახებ. საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, 2008. <https://tsu.ge/assets/media/files/8/Publications/Int-Law-Journ/Int-Law-Jour-1-2008.pdf>
- აფხაზეთის ლაბირინთი 2000: აფხაზეთის საკითხი ოფიციალურ დოკუმენტებში. საქართველოს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი ხელისუფლება, საერთაშორისო ორგანიზაციები. 1989-1999 წწ. ნაწილი II. 1995-1999 წწ. ავტორები და სარედაქციო კოლეგია: ვახტანგ ყოლბაია, თეიმურაზ ჭახრაკია, რაფიელ გელანტია, დავით ლაცუზბაია, თბილისი, 2000.
- ბატაშვილი 2018: ბატაშვილი დავით, 7 აგვისტო: როგორ მოამზადა და დაიწყო რუსეთმა 2008 წლის ომი საქართველოს წინააღმდეგ. საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი, თბილისი, 2018. <https://gfsis.org.ge/files/library/opinion-papers/103-expert-opinion-geo.pdf>
- ჰიუიტი 2012: ჰიუიტი ჯ., დემოკრატია აფხაზეთში: გამოსაცდელი წელიწადი, 2012 წლის 6 მაისი. For.ge. <https://for.-ge/view/11532/demokratia-afxazeTSi-gamosacdeli-weliwadi.html>

Astana Declaration 2008: ASTANA DECLARATION OF THE OSCE PARLIAMENTARY ASSEMBLY AND RESOLUTIONS ADOPTED AT THE SEVENTEENTH ANNUAL SESSION ASTANA, 29 JUNE to 3 JULY 2008. <https://www.oscepa.org/en/documents/all-documents/annual-sessions/2008-astana/declaration-7/256-2008-astana-declaration-eng/file>

Budapest Summit Declaration 1994: BUDAPEST SUMMIT DECLARATION, CSCE, BUDAPEST DOCUMENT 1994 TOWARDS A GENUINE PARTNERSHIP IN A NEW ERA <https://www.osce.org/files/f/documents/5/1/39554.pdf>

Bucharest Ministerial Declaration 2001: Ninth Meeting of the Ministerial Council 3 and 4 December 2001, <https://www.osce.org/files/f/documents/c/7/40515.pdf>

Conciliation Resources 2009: Conciliation Resources (CR) „შერიგების რესურსები“. გარიყულობიდან ჩართულობისაკენ. დევნილთა მონაწილეობის უზრუნველყოფა, საქართველოს გაკვეთილები. თბილისი, 2009.

Decision No. 861: INCREASING THE NUMBER OF MILITARY MONITORING OFFICERS IN THE OSCE MISSION TO GEORGIA, <https://www.osce.org/files/f/documents/6/c/33139.pdf> OSCE History: <https://www.oscepa.org/en/about-osce-pa/history>

Oslo Declaration 2010: OSLO DECLARATION OF THE OSCE PARLIAMENTARY ASSEMBLY AND RESOLUTIONS ADOPTED AT THE NINETEENTH ANNUAL SESSION OSLO, 6 to 10 JULY 2010, <https://www.oscepa.org/en/documents/annual-sessions/2010-oslo/declaration-5/267-oslo-declaration-english/file> History and background of the CSCE/OSCE: <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep-07044.6.pdf>

Istanbul Summit Declaration 1999: ISTANBUL DOCUMENT, ISTANBUL SUMMIT DECLARATION 1999. <https://www.osce.org/files/f/documents/6/5/39569.pdf>

Statement of the five ministers of the OSCE, 2020: OSCE Chairs Reiterate Support for Georgia's Sovereignty, Territorial Integrity, <https://civil.ge/archives/385870>

Lisbon Document 1996: Lisbon Summit Declaration (3 December 1996), პარაგრაფი 20, გვ. 4. https://www.cvce.eu/en/obj/lisbon_summit_declaration_3_december_1996-en-968bae91-2288-432f-b3be-6916f927a73c.html

Ljubljana Statement 2005: Ljubljana Ministerial Statement on Georgia <https://www.osce.org/files/f/documents/b/9/17355.pdf>

Washington Declaration DC, 2005: OF THE OSCE PARLIAMENTARY ASSEMBLY AND RESOLUTIONS ADOPTED AT THE FOURTEENTH ANNUAL SESSION WASHINGTON, DC, 1 to 5 JULY 2005, gv. 20-21 file:///C:/Users/admin/Download/s/9C9297D96AEC2CC5492570370021DDE2-osce-geo-5jul.pdf

Tirana Ministerial statement 2020: Georgia in OSCE Ministerial Council Statements, <https://civil.ge/archives/385473>

Решение Совета 1996: GEORGIA/ABKHAZIA: VIOLATIONS OF THE LAWS OF WAR AND RUSSIA'S ROLE IN THE CONFLICT <https://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia953.pdf>